

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Средняя общеобразовательная школа села Владимировка
Тандинского кожууна

Рассмотрено
Руководитель МО
начальных классов
Саяты О.К.
от «30» августа 2023г.

Согласовано
Завуч по УВР
Санчат А.А.
«31» августа 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Предмет: Литературлуг номчулга

Класс: 2

Уровень обучения базовый

Учебный год: 2023 – 2024

Учитель (ФИО): Натпит-оол Снежана Любомировна

Составитель программы:
Ф.И.О., должность:
Натпит-оол.С.Л. учитель начальных
классов

подпись

с. Владимировка – 2023 г.

Тайылбыр бижик.

2-ги класстын торээн чугаа эртемнге тургускан календарлыг план Тыва Республиканын ниити болгаш профессионал ооредилге яамызынын чанында ооредилге-методиктиг човулелдин бадылааны-биле, Л.С.Кара-оолдун 2-4 класстарга тургусканы эге школанын номчулга программасынга (Кызыл-2011 чыл) даянып тургустунган.

Эге школага «Литературлуг номчулга» деп эртемни өөрөдириниң кол сорулгасы – төрөөн дылынга медреселдиг, шын база аянынг номчуп билир кылдыр чаңчыктырарда, тыва дылында бижиттинген өөрөдилге, эртем-популярлыг база чечен чогаал сөзүглелдериниң утказын шиңгээдип, угаап бодаар чаңчылдарын оттуруп сайзыратпышаан, бот номчулга дуржулгазынга даянып, номчукчу бүрүн эргезин хевирлээр. Ук сорулганы боттандыраары-биле дараазында айтырыгларны шиитпирлээр:

-төрөөн дылынга чугаа ажил-чорудулгазынын бүгү хевирлерин (дыңнаары, номчууру, чугаалаары, бижиири) сайзыратпышаан, өске кижилер-биле харылзаа тудуп билир кылдыр чаңчыктырар;

-тыва чечен сөстү эстетиктиг шиңгээдип алырынга белеткеп, төрөөн дылынга номчуттунар сонургалын оттуруп сайзырадыр;

-тыва чечен чогаалдың сөзүглелдери-биле ажилдап билир кылдыр чепсеглээр сорулгалыг эге практиктиг билиглерни бээр;

-чаңгыс ол-ла темага бижиттинген тыва болгаш өске чоннарның чогаалдарын деңнеп, дөмей болгаш ылгалдыг чүүлдерин тодарадып билир кылдыр чаңчыктырар;

-уругларның номчаан чогаалдарынга даянып, оларның мөзү-бүдүжүн хевирлеп тура, эки – багай, буянынг – бак деп чүүлдер дугайында билиглерин сайзырадыр, төрөөн чону база өске аймак кижилер чурттап турар чурту дээш чоргааралын оттуруп, тыва болгаш Россияның чоннарының культура база чечен чогаалын хүндүлөп билир кылдыр кижизитпишаан, өөреникчининг мөзү-эстетиктиг дуржулгазын байыдар.

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң ниити характеристиказы

«Литературлуг номчулга» деп эртемге сайгарар сөзүглелдерниң кол темалары.

«Литературлуг номчулга» номун тургузуп тургаш, темаларны берип кааны езугаар өөрөдири албан эвес, авторлар боттарының сүмелерин кирип, өскерттип болур.

Тыва улустуң аас чогаалы. Орус база өске чоннарның аас чогаалы. Тоолдар (дириг амытаннар дугайында, хуулгаазын, анаа тоолдар, дистинчек). Тоолчургу болгаш төөгү чугаалар. Аас чогаалының биче жанрлары: тывызыктар, дүрген чугаалар, узун тыныш, көгүдүглер, үлегер домактар, улустуң ырлары, оюн үдөөн чугаалар дээш оон-даа өске. Авторлуг тоолдар.

Темалыг бөлүктөр: Тыва дылым. Өөренип өөрөн. Чылдың үелери. Тос чузун малымайны. Бистин бичии өнүктөривис. Төөгү билбес төөрээр, төрөл билбес түрээр. Кайгамчыктыг чашкы үем. Ажылга ынактың алдары бедик. Тыва – кайгамчыктыг оран. Тыва чоннуң чаагай чаңчылдары болгаш ужурлары. Байырланчыг байырлалдар.

Уругларның номчукчу ажыл-чорудулгазы

Уругларның номчукчу ажыл-чорудулгазы деп кезээнге өөреникчилерниң номчуур чогаалдарының шилилге принциптерин боттандырат. Оларның иштинде кол принцип – сонуургал, дыл, тема база көдүргөн айтырыгларының аайы-биле билдингир болуру. Эге школаның өөреникчилериниң номчуур ужурлуг чогаалдарын тодарадып тура, жанр аайы-биле чүүл-бүрү болгаш кижизидикчи ужур-уткалыг болурун сагаан. Номчуур ужурлуг чогаалдарны тодарадып тура, тыва болгаш өске чоннарның аас чогаалының үлегерлерин, тыва база орус уруглар чогаалының алдын фондузун тургузуп турар чогаалдарны кириген.

«Литературлуг номчулга» деп эртемниң өөредилге планында туружу

2-ги класска «Литературлуг номчулга» деп эртемни өөренири-биле неделяда 2 шакты берип турар, ниити-биле – 68 шак.

Номчулгага болгаш чугаа сайзырадылгазынга оореникчилерниң кол билиглери, мергежилдери болгаш чанчылдары.

2-ги классты доозуп тургаш, оореникчилер дараазында чуулдерни шингээдиң алган турар.

Номчулганың чанчылдары:

Бирги чартык чылда 2-3 слогтардан тургустунган нарын эвес состерни будуну-биле адап, 3-4 слогтарлыг элээн нарын хире состерни слогтарга чарбышаан, шын, меделдиг номчуп билир; домакка состерни бот- боттарындан адырбайн, утка талазы-биле аразында тудуш холбаалыг кылдыр номчуур; номчулганың темпизи чоорту дургедеп, таныш эвес созуглелди номчуурунун дургени минутада 35-45 хире сос.

Ийиги чартык чылда утка талазы-биле билдингир состерни болгаш домактарны шын, аянын, меделдиг, илдик чокка, тода дынналдыр номчуп шыдаптар; созуглелде чугула утка илередир состу ун-биле (унну бедидип азы чавызадып тургаш) ылгап билир; таныш эвес созуглелди номчуурунун дургени 1 минутада 55-60 хире сос. Медээ, айтырыг, кыйгырыг демдектерин барымдаалап, домактарны аянын ун-биле дамчыдып билир. Аянын номчуурунга белеткенир талазы-биле бот-онаалганы башкыдан алгаш, улуг эвес созуглелди иштинде номчуп билир.

Созуглел-биле ажыл. Номчаан чуулунге хамаарыштыр айтырыгларга харыы берип, утказын чугаалап, кол бодалды илередип билир. Чогаалдын киржикчилериниң кылып турар чуулдерин унелеп, чылдагаанын тайылбырлап шыдаптар. Созуглелди боттарынын состери-

биле катаптап чугаалаары. Номда бердинген айтырыглар болгаш онаалгаларны номчаан чуулунге хамаарыштыр ажыглап билири: номчаан созуглелдин адын номнун допчузундан тып шыдаары. Башкынын дузазы-биле кезектерге чарып каан созуглелдерге аттар тывар. Абзацтарны барымдаалап тургаш созуглелдин утказын шын тургузарынга баштайгы чанчылдарны алыр. Шулуку аянын номчуп, доктаадып, тоолдарны ыдып билир.

2-ги класстын оореникчилеринин билиинин предметтиг хевирлеттинген турары:

-Ыткыр, сымыранып, иштинде созуглелди бодунун билип алыр шаа-биле дурген номчууру.

-Созуглелдин хевирлерин литературлуг негелделерге дууштур (шын адалга, бижик демдектерин, логиктиг ударениени сагып) номчууру.

-Созуглелдин адынга болгаш бердинген чуруктарынга даянып, оон утказын баш удур даап бодаары.

-Номчаан чуулунун кол состеринге даянып , утказын бодунун созу-биле дамчыдып билири.

-Болуушкуннарнын болуп турар аайы-биле дес-дараалашкаан сагып чугаалаары.

-Созуглелди кезектерге утказынын аайы-биле чарып, башкынын дузазы-биле бодуун болгаш нарын план тургузуп, кезек бурузунге база будун созуглелге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири.

- Номчаан чуулун долuzu-биле, кысказы-биле, шилилгелиг, диалогтарны медээ домактары-биле солуп, чувелернин овур-хевирин деннеп, чугаалап билири.

-Номчуур номунун титулдуг арынын, аннотациязын, эге база туннел созунге даяныры.

-Хереглээн номун алфавиттиг каталогтан тып, библиотекада бар номнарны ажыглап ооренири.

-Справочниктер, энциклопедиялар, уругларга хамаарышкан журналдарны ажыглап билири база кыска аннотацияларны сумелээн номнарга тургузары.

- Номчаан материалында кол маадырларнын мозу-шынарларын кижинин алдынар ужурлуг дурумнери-биле деннээри.

2-ги класстын оореникчилеринин предметтиг хевирлеттинген турар ужурлуг билиглери:

-Номчаан чуулунге хамаарыштыр бодунун бодалдарын илередип билири, ону аас болгаш бижимел-биле дамчыдып билири.

-Созуглелдин эстетиктиг болгаш мозу-шынарга хамаарыштыр унелиг талаларын бодунун билип турар аайы-биле илередип билири.

Планнатынган туннел:

- ангы-ангы созуглелдерни ыткыр дынзыг аянын номчулга, иштинде номчулга болгаш дыннап турар уеде уткаларын шын медеделдиг билип алыры; оларнын онзагай шынарларын (уран-чечен, эртем-популярлыг, тайылбырнын), созуглелдернин кол уткаларын болгаш кол

маадырларын; утка аайы-биле айтырыгларга харыылап билири; болуушкуннарнын чурумун тодарадып билири; номчаан азы дыннаан ооредиглиг, эртем- популярлыг болгаш уран-чечен созуглелдерге айтырыгларны салып билири.

Бердинген туннелдернин чедип алырынын билии:

- созуглелдернин ангы-ангы хевирлеринин шынарларын тодарадыры; - номчаан азы дыннаан созуглелинин кол утказын, кол маадырларын, созуглелдин утказынга хамаарышкан айтырыгларга харыылап тургаш, болуушкуннарнын чурумун тодарадып билири;
- созуглелдин утказынга хамаарышкан айтырыгларны салып билири.

Темаларнын туннелин унелээри.

Программа дараазында темалар аайы-биле хувааттынган.

1 Экии, литературлуг номчулга 2 шак

2 Ооренип, оорен 4 шак

3 Чылдын уелери.Тодуг-догаа кузумейни 3 шак

4 Улустун аас чогаалы. Тоолдар 10 шак

5 Тос чузун малымайны (5ш)

6Бистин бичии оннуктеривис (5ш)

7Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым. 5 шак

8Арыг-шевер кадыкшылдын ундезини. 3 шак

9Улустун аас чогаалынын биче хевирлери (5ш)

10Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар (2ш)

11 Улус аразындан ие кара чымчак 3 шак

12Чылдын уелери. Хоглуг чазым. (4ш)

13Эштигде хоглуг, эптигде куштуг. 3 шак

14Ойнаксанчыг оюннарым. 3 шак

15Кижин болуру чажындан. 2 шак

16Оске чоннарнын аас чогаалы. 2 шак

17 Чонум чаагай ёзу-чанчылдары. 2шак

18Чылдын уелери. Чараш чайым. 5 шак

Шупту 68 шак

Литератулуг номчулганын календарьлыг планнаашкыны

№ п/п	Тема	Количество часов	Дата по программе	Дата по факту
1	С. Маршак. Календарьнын бирги хуну С.Сарыг-оол. Ном	1	7.09	
2	К.Ондар. Ужук дою	1	8.09	
3	Ч. Кара-Куске. Арыг-силиг, чараш бижиир С.Сарыг-оол. Оореникчээ	1	14.09	
4	С. Маршак. Школачы билип алзын К-Э. кудажы. Ногаан, кок болгаш кызыл карандаштар	1	15.09	
5	С. Баруздин. Берге бодалга	1	21.09	
6	Проект «Эртем чокта – эртен база дун»	1	22.09	
7	Б.Ховенмей. Куску хову Г.Скребицкийнии-биле. Кус	1	28.09	
8	В..Бианки. Сыйтылыы Куске	1	29.09	
9	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг «Кус»	1	6.10	
10	Тыва улустун тоолу . Дилги биле Ала-Сааскан	1	12.10	
11	Тыва улустун тоолу. Инек-Сокпа	1	13.09	
12	Тыва улустун тоолу. Хунажык анай	1	19.10	
13	Тыва улустун тоолу. Чаан биле Куске	1	20.10	
14	Тыва улустун тоолу. Ийи куске	1	26.10	
15	С. Бурбу. Бора-Шиижек	1	27.10	
16	А. Шоюн. Селбер Койгунак	1	9.11	
17	К. Чуковский. Ыылааш-Сээк	1	10.11	
18	Г.Скребицкийнии-биле. Коданнын аян-чоруу	1	16.11	
19	Проект. «Тоолдар»	1	17.11	

20	С. Сарыг-оол. Бызаа С. Сарыг-оол. Бодаган	1	23.11	
21	С. Сарыг-оол. Кулун. С. Сарыг-оол. Халбынмай	1	24.11	
22	С. Сарыг-оол. Анай. К-Э. кудажы. Анайжыгаш Ч. Кара-Куске. Анайларым	1	30.11	
23	Ю.Кюнзегеш. Узер хуна	1	1.12	
24	Проект. «Тос чузун малымайны»	1	7.12	
25	Ю.Кюнзегеш. Койгунак. А. пушкин. Кушкаш	1	8.12	
26	О. Сувакпит. Шиижек оглу	1	14.12	
27	М. Пришвиннии-биле. Чараа-чечен	1	15.12	
28	М. Пришвиннии-биле. Дилгинин чеми.	1	21.12	
29	Проект. «Бистин бичии оннуктеривис»	1	22.12	
30	Е. Танова. Кышкы ыржыгаш К. Ондар. Харжыгаш	1	27.12	
31	Ч. Ондар. Чаа чылдын йорээли	1	28.12	
32	С. Михалков. Чаа чылда	1	11.01	
33	Класстан дашкаар номчулга	1	12.01	
34	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг «Кыжын»	1	18.01	
35	Л. Чадамба. Арыг-шевер	1	19.01	
36	К. Чуковский. Чунар херек	1	25.01	
37	Н. Носов. Былчак хавактыг Федя	1	26.01	
38	Тывызыктажырынын дуруму	1	1.02	
39	А. Шоюн. Тып корунерем, уруглар	1	2.02	
40	О. Сувакпит. Тывар сен бе? Л. Чадамба . Кым-дыр мен?	1	8.02	
41	Когудуглер. Уругларнын ырылары	1	9.02	
42	Проект. «Тывызыктар болгаш улегер домактарда	1	15.02	

	саннар»			
43	Тоогу чугаа . мечи сылдыс	1	16.02	
44	Тоолчургу чугаа. Инек буурээ	1	22.02	
45	Л. Чадамба . Март сези	1	29.02	
46	А. Даржай . Ава	1	1.03	
47	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг. Мээн авам	1	7.03	
48	С. Сарыг-оол. Чаагай час	1	14.03	
49	С. Пюрбю. Час келди. В. Бианкинии-биле. Бяштарнын байырлалы	1	15.03	
50	В. Бианкинии-биле. Уш час	1	21.03	
51	Класстан дашкаар номчулга	1	22.03	
52	И. Крылов. Куу, Рак болгаш шортан. Басня	1	28.03	
53	Л. Толстойнуу-биле. Адазы болгаш оолдары. Басня	1	29.03	
54	О. Сувакпит. Айбаангы . Басня	1	4.04	
55	К.Ондар . Ойнап чору	1	5.04	
56	Матпаадыр	1	11.04	
57	Проект «Тыва оюннар»	1	12.04	
58	Е. Танованыы-биле. Хоокуй хокпештер ужун мегелепкеним	1	18.04	
59	А. Гайдарныы-биле. Тимур болгаш оон командазы	1	19.04	
60	Узбек улустун тоолу. Эн эки белек	1	25.04	
61	Татар улустун тоолу. Уш угбашкы	1	25.04	
62	О. Саган-оолдуу-биле. Анчынын чугаазы	1	16.05	
63	Класстан дашкаар номчулга	1	17.05	
64	Э.Кечил-оол. Чечектерим.	1	23.05	
65	С. Сурун-оолдуу-биле. Диин оглу		24.05	

66	С. Сурун-оолдуу-биле. Элик	1	30.05	
67	Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг . Чайын	1	31.05	
68	Проект. «Чайгы дыштанылга»	1	31.05	

Ооредилге-методиктиг комплект:

- 1.Л.С.Кара-оол 2-ги класстын “Литературлуг номчулга” ному, Кызыл, 2012 чыл.
- 2.Ажылчын кыдырааш Л.С.Кара-оол 2-ги класска “Литературлуг номчулга” номунга.
- 3.”Литературлуг номчулга” деп эртемни башкылаарда ажыглаар кичээл планнары.